

Keski-Pohjanmaan
hyvinvointialueen
aluehallituksen lausunto
aluevaltuustolle
perustuen
tarkastuslautakunnan
antamaan
arviointikertomukseen

2023

23. SYYSKUU

**SARI INNANEN
KATJA VIRTA**

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen aluehallituksen lausunto aluevaltuustolle perustuen tarkastuslautakunnan antamaan arviointikertomukseen

Tarkastuslautakunnan antama arviointikertomus on käsitelty osana tilinpäätöstä 2023 aluevaltuustossa 27.5.2024. Tarkastuslautakunnan keskeisimpänä tehtävänä on hyvinvointialuelain 125 §: n mukaan arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Strategisten tavoitteiden osalta tarkastuslautakunta vuoden 2023 osalta kiinnitti huomioita siihen, että strategian tavoitteiden tulee olla selkeitä ja aikataulutettuja ja että strategian tavoitteet eivät toteudu itsestään, vaan vaativat määrätietoista työtä ja seurantaa. Hyvinvointialueen johdossa strategisten tavoitteiden mittarit määriteltiinkin vuoden 2023 aikana ja niitä seurattiin säännöllisesti. Haasteena hyvinvointialueen strategisten tavoitteiden toteutumisessa on tiedon pohjalta nousseiden toimenpiteiden vieminen käytäntöön. Palvelustrategiassa on nostettu kriittiseksi menestystekijäksi kustannustietoisuus ja kustannustehokkuus eikä tarkastuslautakunta ole katsonut tämän toteutuneen.

Arviointikertomuksesta todetaan erikseen tavoitteiden toteutumisen olevan puutteellista alla käsitellyillä osa-alueilla tai seuraavista osa-alueista esitettiin arviointikertomuksessa tarkentavia kysymyksiä.

1. Talous

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen talouden tilannekuva näyttäytyi aluehallitukselle vastaavasti kuin aluevaltuustollekin vuoden 2023 aikana: Soiten tilinpäätöksen oletettiin päätyvän noin 8 miljoonan alijäämään. Vuoden 2023 aikana kertynyt lisäalijäämä, jonka vuoksi Soiten tilinpäätös oli lopulta 20.5 miljoonaa alijäämäinen, ei ollut aluehallituksen tiedossa ennen tammikuuta 2024. Näin ollen aluehallitus ei valitettavasti kyennyt tuomaan lisätalousarviota tarkastuslautakunnan ohjeistuksen mukaisesti aluevaltuustoon. Aluehallitus luotti talouden osalta virheelliseen tilannekuvaan. Siirtymäkauden tasauksessa huomioitavalla rahoituksen ja kuntien toteutuneiden kustannusten erotuksen merkityksellä ei Soiten talouden tilannekuvan ymmärtämisen haasteeseen vuonna 2023 ollut merkitystä. Hyvinvointialueella oli tiedossa laskennallisen rahoituksen erotus, ja vaikuttavuutta olisi pitänyt tehokkaammin lähteä heti hakemaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta suurin osa jaetaan tutkimukseen perustuvan sote-palvelukertoimen avulla, jonka suurin haaste on ehdottomasti tarvetekijöiden valinnan vaikeudessa ja huonossa kannustavuudessa palvelunjärjestäjän näkökulmasta.

Vuoden 2024 osalta Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen talouden seuranta on vahvistettu toimialuekohtaisilla tilannekuvilla, joiden myötä aluehallitus pyrkii osaltaan tukemaan operatiivista johtoa ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämisessä. Henkilöstön talousosaamiseen on panostettu koulutuksilla. Käynnissä olevan organisaatiomuutoksen tärkein tavoite on selkeyttää talousvastuuta ja

tuoda taloudellinen sekä toiminnallinen vastuu selkeämmin yhteen. Näin kykenemme jatkossa nopeammin reagoimaan muutoksiin sekä tuottamaan ajantasaista tietoa aluevaltuustolle. Aluehallitus jakaa tarkastuslautakunnan kanssa huolen arviointimenettelyn kriteerien täyttymisestä. Myös ulkomyyntien merkittävä lasku on huomioitu ja yhteistoimintamenettelyjen kautta toimintaa on pyritty sopeuttamaan suhteessa kysyntään. Yhteistyötä muiden hyvinvointialueiden ja kolmannen sektorin kanssa tehdään tuottaen laadukkaita palveluja asiakkaille.

2. Sairaala-apteekki

Sairaala-apteekin lääkehuollon puuttuvasta strategian edistämisestä on huomioitu viranomaisten taholta, mutta asiaa ei ole toistaiseksi edistetty. Resursseja on käytetty perustehtävien hoitamiseen ja monet tärkeät esihenkilötyöskentelyyn liittyvät tehtäväalueet ovat jääneet taka-alalle. Osana organisaatiouudistusta olemme tekemässä myös sairaala-apteekin johtamistehtävien selkeyttämistä ja edelleen mahdollistaa strategian mukaisten tavoitteiden toimeenpanoa.

3. Turvallinen kotiuttaminen

Turvallinen kotiuttaminen on ymmärrettävä laajana kokonaisuutena, jonka suorittamiseen ei riitä pelkästään yhtenäiset toimintatavat. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen ennakoimattomien uusintakäyntien suhteellinen osuus on suuri verrattaessa vastaavan kokoiisiin muihin hyvinvointialueisiin ja tämän ilmiön pysäyttäminen tuottaa toteutuessaan niin hyvinvointia kuin kustannusvaikuttavuutta. Moniammatillisen yhteistyön merkitys on oleellinen osa kotiuttamisen onnistumista. Tulevassa organisaatiomuutoksessa haaste on huomioitu ja linjatut vaikuttavuutta lisäävät muutokset parantavat turvallista kotiuttamista etenkin ikääntyneellä väestöllä.

4. Digitaaliset palvelut

Digitaalisten palvelujen käyttöasteen huono kokonaistilanne johtuu pääasiallisesti etäpalveluna käytetyn puhelinkontaktin suosiesta henkilöstön keskuudessa. Digitaalisia palveluja ei tarjota asiakkaille eikä henkilöstö yleisesti koe niiden tuottavan asiakkaan palvelupolulle lisäarvoa. Edelleenkin digitaalisten palvelujen osuus kaikista asiakaskontakteista on soiteissa vain noin viisi prosenttia kun taas puhelinkontakteja soiteissa on 16 prosenttia kaikista kontakteista. Hankkeilla asiaan on haettu ratkaisuja. Hankekokonaisuudet tämän osalta on tuotava lähemmäs arjen toimintamalleja, jotteivat ne jää irrallisiksi osa-alueiksi ja siten lähdeävä tukemaan digitaalisten palvelujen suurempaa roolia osana palvelutarjontaan.

Vastaanottopalveluissa digitaalisia palveluja ei ole onnistuttu integroimaan osaksi toimintaa ja palvelut kohdentuvatkin hyvin pienelle asiakasryhmälle. Digitalisaation ja etäkäyntien tarkastuslautakunta koki parhaiten toteutuvan kotihoidossa. Huomioitavaa kuitenkin on, että etäkäyntien lisääminen ei ole vähentänyt kotikäyntien tarvetta asiakkaiden kokonaismäärän pysyessä lähes vakiona. Etäpalvelu ei saisi muodostua pelkästään lisäpalveluksi vaan sen tulisi vähentää tarvetta käynneille ja edelleen olevan yksi osa ratkaisua kotona asuvien ikääntyvien henkilöiden palvelutarpeen kasvuun. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen on huomioitava ikääntyneiden määrän kasvu tulevaisuudessa ja edelleen myös ikääntyneiden yksinäisyyden lisääntymisen, johon myös tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota.

5. Pelastus

Sopimuspalokuntalaiset tuottavat pääosin kiireellisen pelastustoiminnan palvelun muualla kuin Kanta-Kokkolan keskustan alueella. Talousarviossa pelastukselle osoitetut varat eivät täysin vastaa sitä todellista kulurakennetta, mitä palvelutuotannolta vaaditaan. Muuttunut ulkoinen ohjaus sisäministeriön taholta kuten lainsäädäntö ja sopimushenkilöstön koulutusjärjestelmä sekä opetussuunnitelma lisäävät palvelutuotannolta vaadittavan aikamäärän nousua. Palvelutuotannon lisääminen vastaavasti lisää kustannusten nousua.

Päälylystön varallaolojärjestelmästä muutos aktiiviyöksi pelastustoimen lainsäädännön muutoksen myötä vähensi henkilötyövuosien määrää 3,5 henkilötyövuodella eli henkilöstöresurssit ovat vähentyneet. Lisäksi pelastustoimen lainsäädännön ja asetusten mukaiset ulkoiset vaatimukset kuten pelastustoimen viranhaltijoilta vaadittavat pelastustoimen ja väestön suojelun suunnittelemat, toimintavalmiusohjeen suunnitelma ja pelastustoimen ICT järjestelmät vievät merkittävästi enemmän aikaa. Tilanteen korjaamiseksi työsopimuksen muutos virkanimikkeeksi tuo yhden henkilötyövuoden lisää mutta loppuvaje vaatisi talousraamiin 200 000 euron lisärahoituksen. Hälytysmäärien osalta talousarvio on rakennettu olemassa olevalla kulurakenteella eikä se vastaa normaalia palveluiden kysyntään kuuluvien henkilöstöresurssien aiheuttamaa vaatimusta. Pelastuksen toiminnan turvaaminen on tiedostettu haaste, joka tulee vaatimaan rakenteellisia muutoksia lisärahoitusvaateen kattamiseksi. Yhteistyön muotoja kartoitetaan muiden hyvinvointialueiden kanssa kuluvan vuoden 2024 aikana.

6. Julkisuusmyönteinen toiminta ja viestintä

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota julkisuusmyönteiseen toimintaan. Pöytäkirjojen liitteet julkaistaan Soitessa aina ja kaikki julkaistava materiaali on jo alun perin liitteenä, jotta epäselvyyksiä ei synny julkaistavan ja ei julkaistavan materiaalin välille.

Hyvinvointialueemme noin 4 000 työntekijää tavoitetaan pääasiallisesti käyttäen intranetia sisäisen viestinnän väline. Aluehallituksen hyväksymän viestintäohjelman mukaan jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla on vastuu ylläpitää ajantasaista tietoa ja vastuu ottaa selvää ajankohtaisista asioista. Ohjelmaan on kirjattu myös, että jokaisen tulee tarkistaa intranetin etusivun tiedotteet päivittäin. Viestintä- ja markkinointiohjelman mukaan tiedote tehdään asiasta, jolla on painoarvo/uutisarvoa eikä virallisia tai epävirallisia tiedotteita ole erikseen. Kaikista toiminnanmuutoksista tehdään tiedote samoin kuin hallituksen tai valtuuston kokousasiasta laaditaan tiedote silloin, kun päätettävänä on merkittäviä tai laajakantoisia asioita. Tällaisissa tilanteissa harkitaan myös ennakkotiedotteen tekemistä.

Kriisiviestintäohjeistus päivitetään säännöllisin väliajoin. Kriisiviestinnässä johdolla on oleellinen rooli ja tästä syystä ohje päivitetään seuraavan kerran uuden hyvinvointialuejohtajan aloittaessa organisaatiossamme. Näin varmistetaan sekä hyvinvointialuejohtajan että uuden organisaatiomallin mukaisen johdon ajantasainen tuntemus Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kriisiviestinnän linjauksista osana vastuullista varautumista.

Hyvinvointialueen vuosittaiset talousarvot, tilinpäätökset ja arviointikertomukset löytyvät internetin toiminta ja talous -sivulta: <https://soite.fi/soite/toiminta-ja-talous/>.

7. Hankinnat

Hankintatoimen ja hankkivien yksiköiden roolien selkeyttäminen tulee vaatimaan sisäisten prosessien tarkempaa kuvausta hankintojen toimintasuunnitelmassa. Hankintasääntö tullaan päivittämään organisaatiouudistuksen yhteydessä, jolloin hankintasäännön päätösvaltuudet tullaan määrittelemään

uudelleen tarkoituksenmukaisiksi. Mikäli yksiköiden vastuita pienhankinnoissa lisätään niin hankintatoimen resursseja tulee vapautumaan enemmän kynnysarvoja ylittäviin kilpailutuksiin ja tarpeettomia sopimusten jatkamisia eli suorahankinnan määrää voidaan vähentää. Suorahankintojen määrää on pyritty vähentämään toki tälläkin hetkellä resurssien sallimissa rajoissa. Muutaman viimeisen vuoden sisään olemme toteuttaneet kilpailutuksia useille aiemmin suoraan hankituille palveluille kuten vainajien kuljetukset, vartiointipalvelut, hammaslaboratoriopalvelut, lääkkeelliset ja teolliset kaasut, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalvelut, tilintarkastuspalvelut. Kaikkiaan yksiköiden hankintojen tarkempi suunnittelu sekä tiedon välittäminen hankinta-asiantuntijoillemme etukäteen on oleellista ja tulemme panostamaan tämän käytännön parempaan toteutumiseen. Hankintasäännön päivitystyö on aloitettu ja se saatetaan loppuun vuoden 2024 kuluessa.

8. Henkilöstön työhyvinvointi ja kouluttautuminen

Työhyvinvointikyselyssä esille nousi toistuva epäasiallista kohtelun tai häirinnän kohteeksi joutuminen henkilökunnan taholta. Kyseistä epäasiallista kohtelua koki vuonna 2023 yli 19 prosenttia henkilökunnastamme. Määrä oli selkeästi odotettua suurempi ja henkilöstöhallinto selvitti asiaa lisäkyselyllä. Ongelmaksi nousee esihenkilötahon laiminlyönti asiaan puuttumisessa ja heille on jaettu ohjeita sekä tukea epäasialliseen kohteluun puuttumisessa. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella on selkeä ohjeistus, että jokaiseen epäasialliseen kohteluun puututaan eikä sitä hyväksytä organisaatiossamme.

Kokkolan terveyskeskuksen tilat ovat huonossa kunnossa ja terveyshaittoja todettu ilman selkeää aiheuttajan tunnistamista. Keski-Pohjanmaan uusien vastaanottoilojen rakentaminen osana sotekeskusta Kokkolassa on alkanut elokuussa 2024 ja uuden sotekeskuksen odotetaan valmistuvan joulukuksi 2026. Sotekeskus kokoaa yhteen erityisesti Kokkolan alueen mutta osin myös koko hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouksia kuten neuvolapalvelut, vastaanottoiminnan, aikuissosiaalityön, vammaispalvelut, suun terveydenhuollon palvelut, lasten ja perheiden sosiaalipalvelut, lastensuojelun ja kuntoutuksen palvelut. Uusi sotekeskus antaa henkilöstön työhyvinvoinnin lisäksi mahdollisuuden kehittää edelleen sotetoimintojen yhteistä tekemistä ja asiakastason integraatiota siten, että asiakas saa tarvittaessa samasta talosta useamman ammattilaisen palvelut.

Sosiaalityön puolella Soite suhtautuu myönteisesti ja kannustavasti keskeneräisten tutkintojen saattamiseen valmiiksi. Sosiaalityöntekijöiden opintoja on tuettu palkallisilla vapaapäivillä ja on annettu virkavapaata esimerkiksi gradun tekemiseen. Myös lopputyön aiheita on tarjottu omasta työstä. Tavoitteena on, että määräaikaiseen sosiaalityöntekijän virkaan tullut ns. sijaiskelpoinen sosiaalityöntekijä valmistuisi viimeistään vuoden sisällä virkaan tulemisesta.

Yhteenveto

Aluehallitus on yhtä mieltä omassa lausunnossaan aluevaltuustolle tarkastuslautakunnan arvioinnin kanssa. Yleinen kustannusten nousu ja henkilöstön saatavuus ovat haastaneet hyvinvointialueen ensimmäistä vuotta, joka näkyy henkilöstömenojen ja ostopalvelujen lisääntyneinä kuluina tilinpäätöksessä. Seuraavina vuosina talouden seuranta ja sopeuttaminen ovat oleellisessa asemassa. Ostopalveluiden ja hankintoihin on tehtävä laaja-alainen selvitys sekä luotava strategia tuleville vuosille. Hyvinvointialueen strategia on tärkeä johtamisen työkalu myös aluehallituksen mielestä ja tavoitteiden tulee olla selkeitä ja aikataulutettuja. Aikataulussa on huomioitava lainsäädännön tiukka vaade. Tarkastuslautakunnan tavoin aluehallituksen mielestä hyvinvointialueen henkilöstö on tärkein voimavara ja tae hyvinvointialueen menestykselle.

Sari Innanan

Aluehallituksen puheenjohtaja

Katja Virta

vt. hyvinvointialuejohtaja